

'een stafbespreking gehouden waarin een tijdschema werd opgesteld, een heel nauwkeurig tijdschema. In de eerste plaats werd vastgesteld wanneer de kopij gereed zou moeten zijn bij de eindredacteur, die dan ook het nummer met potlood en papier opmaakte. In het concrete voorbeeld dat ik nu geef, was dat op zondagmiddag. Die kopij werd in duplo gereedgemaakt. Er werden dan twee manuscript-exemplaren van elk nummer gemaakt. Maandagmorgen gingen die dan, via tussenadressen, met koeriersters naar een zetterij in Den Haag en naar één in Eindhoven. Woensdagmorgen ging het gereedgemaakte zetsel van de zetterij in Den Haag naar de drukkerij in dezelfde stad. Daar werden de pagina's opgemaakt en die in lood opgemaakte pagina's werden daarna op een uitermate ingewikkelde manier¹ naar een stype-inrichting gebracht. . . . Die acht pagina's die in lood natuurlijk enorm zwaar zijn en heel moeilijk te transporteren . . . , werden, nadat zij in karton zijn overgeperst, zeer licht en gemakkelijk vervoerbaar.

. . . Er werden vier stel stypes en twee stel matrijzen gemaakt. De originele gezette pagina's gingen dan weer terug naar de drukkerij waar een oplaag werd gedrukt van 5 000 die ter plaatse werd overgeleverd, via alle mogelijke waterdichte sluisen, naar de hoofdverspreider in Den Haag. Dat ging in pakken van 500 die verpakt moesten worden met vooroorlogs touw. Dat probleem was natuurlijk niet zo gering: de aanschaffing van vooroorlogs touw en vooroorlogs pakpapier, maar het losraken van dergelijke pakken tijdens het vervoer zou natuurlijk grote gevaren kunnen opleveren.

Donderdagmorgen gingen de stypes na vier drukkerijen; zij gingen naar Almelo, Leeuwarden, Maastricht en Breda. Van die stypes werden er dan daar weer opnieuw oplagen gedrukt. Het twee stel matrijzen . . . ging naar Utrecht en Groningen waar men ter plaatse over een inrichting beschikte om de matrijzen af te gieten tot loden stypes. Het zetsel werd vervolgens weer losgemaakt uit de originele pagina's maar werd als zetsel intact gehouden en vervoerd naar Amsterdam, waar het opnieuw tot pagina's werd opgemaakt en afgedrukt, 25 000 exemplaren, die in pakken van 1 000 werden verzonden naar de hoofdverspreiders in de westelijke sector van het land.²

In dit stadium was het gevaarlijkste onderdeel van de operatie het vervoer van het losgemaakte zetsel uit Den Haag naar Amsterdam. 'Dat loden zetsel werd', aldus weer Meijer,

'verpakt . . . Elk pakje had de vorm van een plat broodje, ongeveer 20 cm lang, in dik papier met een touw er om. Bij elkaar werden dat, als ik mij goed herinner, zestien pakketjes. Elk pakje was vrij zwaar. Zij werden gedislocaliseerd over een aantal adressen. Koeriersters haalden het pakje daar af, elk één, ook alweer met

¹ Dit transport moest zorgvuldig gecamoufleerd worden. ² Getuige J. Meijer, *Enq.*, dl. VII c., p. 285.